

Gondolatok Cs. Horváth Judit „Újra megteremtett kapcsolat” című kiállításához

2013. szeptember 17.

DMK Józsai Közösségi Ház

Tisztelettel és szeretettel köszöntök mindenkit Cs. Horváth Judit képzőművész „Újra megteremtett kapcsolat” című kiállításán. Gárdonyi Sándor vagyok, s grafikus és történelmi nézőpontból kívánom értelmezni az alkotó műveit.

Judit tanulmányait a Pécsi Tudomány Egyetem Művészeti Karán végezte, jelenleg a Vénkert Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola művésztanára. Alkotásaival gyakran szerepel csoportos és egyéni kiállításokon, 2012-ben és 1999-ben a Debreceni Őszi Tárlaton nívódíjat kapott, külföldi kiállító terekben is feltűnnek művei, többek között Nagyváradon, Lublinban. Városunk képzőművészeti életének egyedi hangvételű, senki mással össze nem téveszthető, markáns alkotójának tárlatára gyűltünk ma össze.

Szeretném egy személyes élménnyel kezdeni a megnyitót. Judit munkáival először 2010 szeptemberében találkoztam, a Közelítés című tárlaton, akkor még nem ismertem őt. Megragadtak a képei, mobiltelefonommal majdnem minden alkotásáról készítettem felvételt. Egyéni látásmódja, kifinomult, nőies színvilága fogott meg, s az, ahogy a természeti, organikus formák, jelenségek felnagyításával egy mélyebb valóság feltárására törekedett.

Művészetére nagy hatással volt Kállai Emő művészeti írónak 1947-ben megjelent A természet rejtett arca című kultikus, elméleti munkája. A mikro- és a makrovilág közötti megdöbbentő hasonlóságot, párhuzamot mutatta be. A festő az általunk érzékelt valóság, hétköznapi természeti jelenségek felszíne mögött rejtőző, szemet gyönyörködtető biológiai mikro valóságra, bonyolult, összetett struktúrákra hívta fel a figyelmet, s azt hangsúlyozta, hogy az egyes absztraktnak tűnő formák valójában a természet igazi, rejtett arcát jelentik. Egy összetett, szellemibb valóság tárul fel az érzékeny, színes felnagyított természeti képek segítségével, így idézve meg azt az egységtudatot, mely az alkotó gondolkodásmódját meghatározza.

Végignézve Judit munkát úgy éreztem komolyan vette Hamvas Béla gondolatait, aki így fogalmazott: „Minden művészet kozmikus magatartást tár fel. A mű azt mutatja meg, hogy az alkotó az egész emberiség nevében milyen helyzetet foglal el a világegyetemben és azzal szemben. Ez a mű lényeg-pontja. Annyira az, hogy amint Valéry mondja: a kritika sohasem

vonatkozik a stílusra, formára, hanem mindig erre a pontra: ezt veszi célba, ezt fogadja el, vagy utasítja vissza, mert a kozmikus állásfoglalás az egyedül fontos benne.” Ezek a gondolatok, az univerzális tartalom áthatotta Közelítés című tárlatot, a kozmikus állásfoglalás ugyanígy jellemző erre a kiállításra is.

A 2011-es őszi tárlaton figyeltem fel Merülés című festményére, mely már előre vetítette, hogy a következő alkotói periódusában a figurális látásmód lesz a meghatározó. Míg korábban kizárólag természeti formák jelentek meg, most az ember került a középpontba.

Szép feladat, de ugyanakkor rendkívül nagy kihívás is, hiszen hihetetlenül nagy rajzi tudást, anatómiai felkészültséget igényel, hogy az emberi test minden részlete hibátlanul legyen megjelenítve. Tudjuk ezt Leonardo, Michelangelo vagy Barcsai Jenő óta.

Az ember azonban nemcsak a maga hús-vér valójában jelenik meg, hiszen szimbólum is egyben. A világban centrális pozíciót tölt be, hiszen ő az, aki szóba hozza a létet, általa nyilvánul meg maga a lét, ha tudatot s a létet egynek tekintjük. Ugyanakkor tragikus is az ember helyzete, mert a léte halálra irányuló, kiszolgáltatott lét, hogy Heideggerre utaljunk. A létezők között is különleges helyzetben van az ember, mint Pico della Mirandola írja, egyszerre az angyalok és az állat között helyezkedik el, fel tud emelkedni a legnagyobb, legnemesebb magaslatokba, isteni tisztaság hatja át, de ugyanakkor a legalantasabb állatok, sőt azok alá is tud csúszni, hisz az ember sokszorosan képes önmagát alulmúlni, míg az állat erre képtelen.

A művészet fontos feladat, hogy szellemi metafizikai kérdésekre reflektáljon. Így volt ez Altamirában, Lascaux-ban is, ahol a mágikus világkép tárul fel előttünk, de az egyiptomi, babilóniai alkotásokon is, de idézhetjük a ragyogó középkor meditatív mélységű remekeit. A kora újkorban azonban megváltozott valami, már nem a szakrális rend vált a fő megrendelővé, hanem a polgárság, s ez egy idő után magával hozta a szentség visszaszorulását, s a XIX században kialakult a L'art pour l'art művészet, mely teljesen az alkotó szabadságát hirdette. A szellemiségre való reagálás azonban egy idő után elkerülhetetlen. Cs. Horváth Judit művészetében is rendkívül fontos ez a feladat, sőt küldetésnek is tekinthető.

Képei elmélyült szellemi, filozofikus látásmódról, rendkívül kifinomult érzékenységről árulkodnak. A művei a tradicionális létszemlélet örökérvényű gondolatait idézik fel bennünk. Eme világlátásnak egyik legjelentősebb képviselője kétségtelenül Hamvas Béla volt. Scientia sacra című művében olvashatjuk, hogy az őskori hagyomány, a primordiális ember világlátásában

milyen kulcsfontosságú volt a szellemi éberség, ami az ember metafizikai érzékenysége. Hamvas megkülönbözteti a nyílt és zárt létet. „A zárt lét a maja világgal, a jelenségek világával kapcsolatos, melyet a lefokozott éberség hat át. Ez a lefokozott lét töredékes, széthulló – ezért sokszerű és egybefoghatatlan. A reális Én a lét teljességében és nyíltságában él; Az éberség ... a létező ideavilágra: a valóságra, a nyílt világra vonatkozó és irányuló érzékenység.” Judit művei is a nyílt létre reflektálnak, kulcsfogalom a képeihez az egységtudat, melyről Hamvas Borfilozófiájában is olvashatunk, s Plotinosnál is az Egy, Egység isteni minőség, amiből a világ kiárad. Képeivel tehát az egységet és a nyílt lét tisztaságát igyekszik helyreállítani. Egy aranykori hagyomány felélesztésével találkozunk, szemben a jelenkori, modern ember világával, melyet egyfajta tompult tudati állapot, a lefokozott éberség, a lét korruptsága jellemez.

A festményeken rendkívül intenzív erővel hatnak ránk az arcok. A tekintetek megragadóak, elmélyültek, töprengők, de ugyanakkor nyugtalanítóak is, úgy érezzük, mi is az alkotások részeseivé válunk. Magukhoz vonzanak bennünket a megjelenített alakok, nem tudunk szabadulni tőlük.

Különös hangvételűek az itt megjelenített arcok, hasonlóságot is felfedezhetünk bennük. Az emberi arc a világ legtitokzatosabb, legkifejezőbb jelensége. A megfestett figurák azt a mélységet sugallják, amire Nyikolaj Bergyajev a neves vallásbölcse is utalt, mikor azt írta: „Az emberi arc egy kozmikus folyamat tetőpontja, legnagyobb eredménye, de nem lehet csupán a kozmikus erők eredménye, hanem olyan szellemi erő hatását feltételezi, amely meghaladja a természeti erők körforgását. A világ életében a legcsodálatosabb az emberi arc, rajta egy másik világ fénylik át. Arcán keresztül az emberek nem a testi, hanem a lelki életét fogadjuk be”. Elmondhatjuk, hogy a festményeken az alkotó kifinomult vizuális eszköztárának köszönhetően a kozmikus létrendre reflektáló ember szellemi ébersége kerül a felszínre.

Emmanuel Lévinas Szabadság és parancsolás című esszéjében arról ír: "Az arc értelmessége nem viszonyaiból, hanem önmagából fakad, s ez maga a kifejeződés. Az arc a létezőnek a személyes megjelenítődése. Meglehet az ember az egyedüli szubsztancia, s éppen ezért arc. „Az arcban egyesül az alázat és fenség...”

A kiállítás egyik elgondolkodtató festménye a tárlat címadó képe: Újra megteremtet kapcsolat, mely szinte magába sűríti a művész látásmódjának lényegét. Egy önmagába tekintő, kontemplatív állapotban lévő kislányt pillanthatunk meg, aki végtelenül nyugodtan szemléli önmaga belső rezdüléseit, arcán az az örökérvényű nyugalom érezhető, ami a Szidharta hercegről készült

műveken is felfedezhető, de mégis a gyermeki tisztaság s ártatlanság hatja át. A kép címe Balogh Béla egyik könyvéből származik, utalva a religio, vallás eredeti értelmére. A vallásra használt latin religio szó jelentése annyi, mint "újra megkötni" valamit. A szellemi, spirituális világgal meglelt kapcsolatra is utal. Eszünkbe juthat Frithjof Schuon Vallások transzcendens egysége című műve, ahol hasonló gondolatokkal találkozhatunk. A festmény címe az aranykori állapot újrafelfedezése, melyet az emberek önmagában helyre kell állítani. Az aranykor Hamvasnál is kulcsfogalom arra utal, amikor „minden dolog és lény a helyén volt, s zavartalan volt az egység”, arról is ír, hogy "minden időben jelen van, ha akad, aki megvalósítja". Úgy érezhetjük a képen megjelenő kislány az, aki ezt a feladatot felvállalja.

Szagrális geometriai szimbólumok fedezhetőek fel a festményen, a háromszög az ókori népek óta az isteni tökéletesség, harmónia, az ég felé törő lélek jelképe. A hármasság a keresztény világban is kulcsszimbólum, de fellelhető a hindu hitvilágban is, utalva itt a Trimurti egységére. Az itt megjelenített fraktál-ként jelentkező háromszöget, Sierpinski-háromszögnek hívják, a fraktál meghatározása „önhasonló”, végtelenül komplex geometriai alakzat. „Az önhasonlóság azt jelenti, hogy egy kisebb rész felnagyítva ugyanolyan struktúrát, rendszert mutat, mint egy nagyobb rész.” A fraktálok a természet alapjelenségei közé tartoznak, a lét mélyebb összefüggéseire is utal velük az alkotó, arra, hogy minden mindennel összefügg, az egységtudat misztikus élménye így is felszínre tör.

A madár, mint jelkép ugyancsak ősidők óta használt. Az égbe emelkedés, tudati éberség, szellemi és lelki szimbólum egyben. A színpompás lepke is hasonló jelentést tartalommal bír, ugyanakkor az átváltozás, átváltoztatás lehetőségét is magában rejti. A háttérben hegyeket látunk, melyek egyben angyalszárnyként is értelmezhetőek. Nyolc fénylő kis gömb veszi körül a kislányt. A nyolcas szám is a végső, kozmikus összhangra utal. Több tradíció a nyolcához a megváltás képzetét köti, egy új ciklus kezdetét jelenti a hetes szám után. Nyugalomhoz és megvilágosodáshoz vezet ez a szám, hiszen Buddha is a Nyolcú árja, nemes ösvényről beszél, amit a törekvőnek be kell járnia önmagában. A kép két felső sarkában két kocka jelenik meg, mely a különböző hagyományokban a beavatás által megnemesedett lelket jelenti.

Kis Buddha című festményén is egy gyermek tűnik fel, aki lényével ugyancsak az ártatlanságot jelképezi. A cím az 1993-as Bernardo Bertolucci filmet juttatja eszünkbe, nyilván tudatos volt a címválasztás. A kép egyszerre modern - megjelenik egy kék játék mackó -, de ugyanakkor

kötődik a hagyományos ábrázoláshoz - feltűnik a fügefá, mely alatt Szidharta Buddhává vált.

Láthatjuk, milyen fontos szerepet töltenek be alkotásaiban a jelképek, nautilusz a Natura című képén a természetben uralkodó kiegyensúlyozott harmóniát, finom hangoltságot, az aranymetszés tökéletességét fejezi ki, mely mindenütt fellelhető a teremtett világban és a művészetben, reflektálva így az egységre és az összhangra. Spirális vonal, mint a természetben elterjedt forma ugyanakkor utal az élet fejlődésére is.

A gömb is mitikus jelentéssel bír. Jorge Luis Borges Az idő újabb cáfolata című kötetében egy kitűnő esszét tett közzé, melyben a gömb, mint forma több évezredes jelentéséről értekezik. Platón szerint is a gömb a legegységesebb és legtökéletesebb forma, „felületének minden pontja egyforma távolságra van a közepétől”. Parmenidész is az isteni tökéletesség megnyilvánulásának vélte a gömböt: „a Létező egy olyan jól formált gömbhöz hasonló, melynek a középpontjából állandó erő hat minden irányba”. Későbbi gondolkodóknál az őselemek, a tűz, víz, levegő egy végtelen gömbbé egyesülnek.

Visszatérő motívum a festményeken a víz is, mint ősprincípium, teremtésmítoszok szereplője, a négy őselem egyike, alakatlan, formátlan, ugyanakkor női jelleggel bír, feminin jelkép, nem véletlen, hogy női alakokkal összefüggésben szerepel a képeken. Megérkezettek című vásznon két női alak, ikerpár emelkedik ki a vízből. A női szereplők egyes festményeken víz alatt láthatóak, mely elzárkózást, önmagába tekintést sugall, utalva a belső csendre, mely a tökéletesség jele, Weöres Sándor erről az állapotról írja: „A teljes zengés: hang-nélküli” (A teljesség felé, Tíz erkély) .

A csendről írja egy kortárs gondolkodó: „hangok tengere fed el, és ami a hangok világába néma „semminek” tűnik, ám ha átélve megtapasztaljuk, semmi voltának illúziója rögtön szertefoszlik.”

Többször megjelenő motívum a hegy, mely az állandóságot, az időtlenséget, határtalanságot, örökkévalóságot, istenek lakhelyét szemlélteti.

Fontos motívuma a szem is, nézünk, rácsodálkozunk a világra, önmagunkra, szemek néznek vissza ránk, a szem, mint jelkép ugyancsak a Feltétlenre utal.

Egység élmény megeléje minden képen érződik, allegorikus női alak szemlélteti ezt a Középpont és egység megtalálása című képen, ahol ugyancsak a modern és régi alkotó elemek kombinálásával találkozunk, utalva itt az egyik vezető multinacionális informatikai cég emblematikus laptopjára és a kép felső részében látható gótikus ablakív feszítő ellentétére. Az itt megjelenített nőalak tekintete rokonítható az előbbi képpel. A meztelenség kiszolgáltatottságot és

sebezhetőséget fejez ki, e mellett egyfajta átszellemültséget és aszketikus nyugalmat is érezhetünk. Gótikus ívben, a nő feje fölött egy prizma látható, ahogy a fehér fényt megtöri és a szivárvány színeire bontja. A többször hangsúlyozott összhangtudat mélyen áthatja, jellemzi ezeket a műveket. Ez nem áll messze a keleti filozófiáktól, megtalálható a Brahmanizmusban, erről olvashatunk a Védákban, az upanisádokban, ez hatja az Advaita tanításokat is, melyek elvetik a dualitás lehetőségét. Azonban ez nem jelent egy panteisztikus világmépet, ezt fontos tételeznünk, hiszen eme eszmék számára a tapasztaló alany tudatában megvalósuló egység a fontos, a környező világ ehhez képest díszlet, látszat, jelenség, igazi valóság tartalommal nem bír. Elemzésünk során nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy milyen nagy elődök hatottak a festőre.

Cs. Horváth Judit művészi elődeinek tekinti az ugyancsak szerteágazó szimbólumrendszert alkalmazó preraffaelitákat, akiknek technikai műgondja, minőségi finomságuk is példaértékű a számára. A nagy elődök - köztük Rosetti - számára is fontos volt a kereső ember bemutatása.

E mellett a nagy szürrealista mester, Salvador Dalí hatása is felfedezhető. Judit műveit is áthatja egyfajta szürrealis látásmód.

Mint minden kiállításnak, így ennek is van egy összegző, összefoglaló jellege, bemutatja, hogy hol áll a művész a pályáján, felvázolja, előre vetíti a későbbi célokat, törekvéseket.

Fontosnak érzi az alkotó, hogy megszólítsa a kereső embert, aki a válaszokat kutatja.

Akik megnézik a kiállítást, belegondolnak a festmények mélyebb jelentésébe, így kiragadnak bennünket a hétköznapi valóságból, s örömmel töltenek el, azt érezzük, mi is a művész pozitív létszemléletének a részeivé válhatunk. Alkotásaival betölti a művészetnek azt az ősi küldetését, hogy a világ rejtettebb rétegeit is a felszínre hozza. Művei egyszerre kötődnek a hagyományhoz, és a modern vagy posztmodern korhoz, ezért is mondhatjuk, hogy az örökérvényűség, az időtlenség idéződik meg ezeken a vásznanon, ez az, amit Hamvas a közvetlen létezésben való részvételként ír le.

Őszinte és igaz természetszeretet, a teremtett világ iránt érzett felelősségvállalás is sugárzik a művekből, s az, hogy bensőséges kapcsolatot ápol mindennel, ami él. A természeti formák felmagasztosulnak, szentség hatja át őket finom koloritjának köszönhetően, hiszen minden értéket és nemességet rejt magában. A vásznak az örök ideák világának e harmonikus gondolatiságát tárják fel számunkra. Azonban nem szabad egyfajta panteisztikus világnézetre gondolni, sok esetben félrevezető lehet. A természetén túli, transzcendens valóság is

megidéződik.

Szeretném megköszönni, hogy felkért önálló kiállításának megnyitására.

Elmondhatom, hogy kivételes esztétikai élmény volt számomra megtekinteni ezeket a festményeket, s abban bízok, hogy mindenki, aki betér e kiállító térbe gazdagabban fog hazatérni.